

Härads kyrkby

Härads kyrkby 6:7, Härads socken, Strängnäs kommun,
Södermanlands län. Arkeologisk utredning.

Lars Norberg & Ingeborg Svensson

Härads kyrkby

**Härads kyrkby 6:7, Härads socken, Strängnäs kommun,
Södermanlands län. Arkeologisk utredning.**

Lars Norberg & Ingeborg Svensson

Sammanfattning

Sörmlands Arkeologi AB har 2018-08-16 och 2018-09-04 – 2018-09-06 genomfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Härads kyrkby 6:7, Härads socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län. Utredningen genomfördes med anledning av att Strängnäs kommun planerar att stycka av tre fastigheter inom den aktuella fastigheten. Inom området ligger delar av den registrerade by-/gårdstomten för Härads kyrkby (L1984:2178/Härad 94:1). Kyrkbyn omnämns redan under 1400-talet och kan ses i det historiskt kartmaterial från 1600-1800-talet.

Inom utredningsområdet påträffades sammanlagt sex objekt, vilka utgjordes av tre husgrunder historisk tid, en färdväg, en hägnad och en fyndplats för ett kopparmynt. En av husgrunderna kan spåras tillbaka till åtminstone 1700-talet och bedömdes därför som fornlämning. En annan kan ses i samband med by-/gårdstomten L1984:2178/Härad 94:1. Övriga objekt har bedömts som övriga kulturhistoriska lämningar. Kopparmyntet utgörs troligen av en 2/3 Skilling Banko präglad under perioden 1835-1843 (Karl IVX Johan). I samband med utredningen korrigerades även beskrivningen, utbredningen och den antikvariska bedömningen för by- gårdstomten L1984:2178/Härad 94:1.

Rapporten kan laddas ned via
www.sormlandsarkeologi.se

eller beställas från

Sörmlands Arkeologi AB
Tideliussgatan 37
118 69 Stockholm

mail@sormlandsarkeologi.se

Grafisk form och layout: Lars Norberg
Kart- och ritmaterial: Lars Norberg
Omslagsfoto: Runstenen U692 på Oknö i Mälaren.

© Sörmlands Arkeologi AB
Nyköping 2018

Innehåll

Sammanfattning 2

Utgångspunkt 5

Syfte & metod 5

Syfte

Metod

Topografi & kulturmiljö 5

Tidigare undersökningar

Resultat 9

Resultattabell

Objekt

Referenser 12

Arkiv

Muntlig uppgift

Administrativa uppgifter 13

Bilagor 14

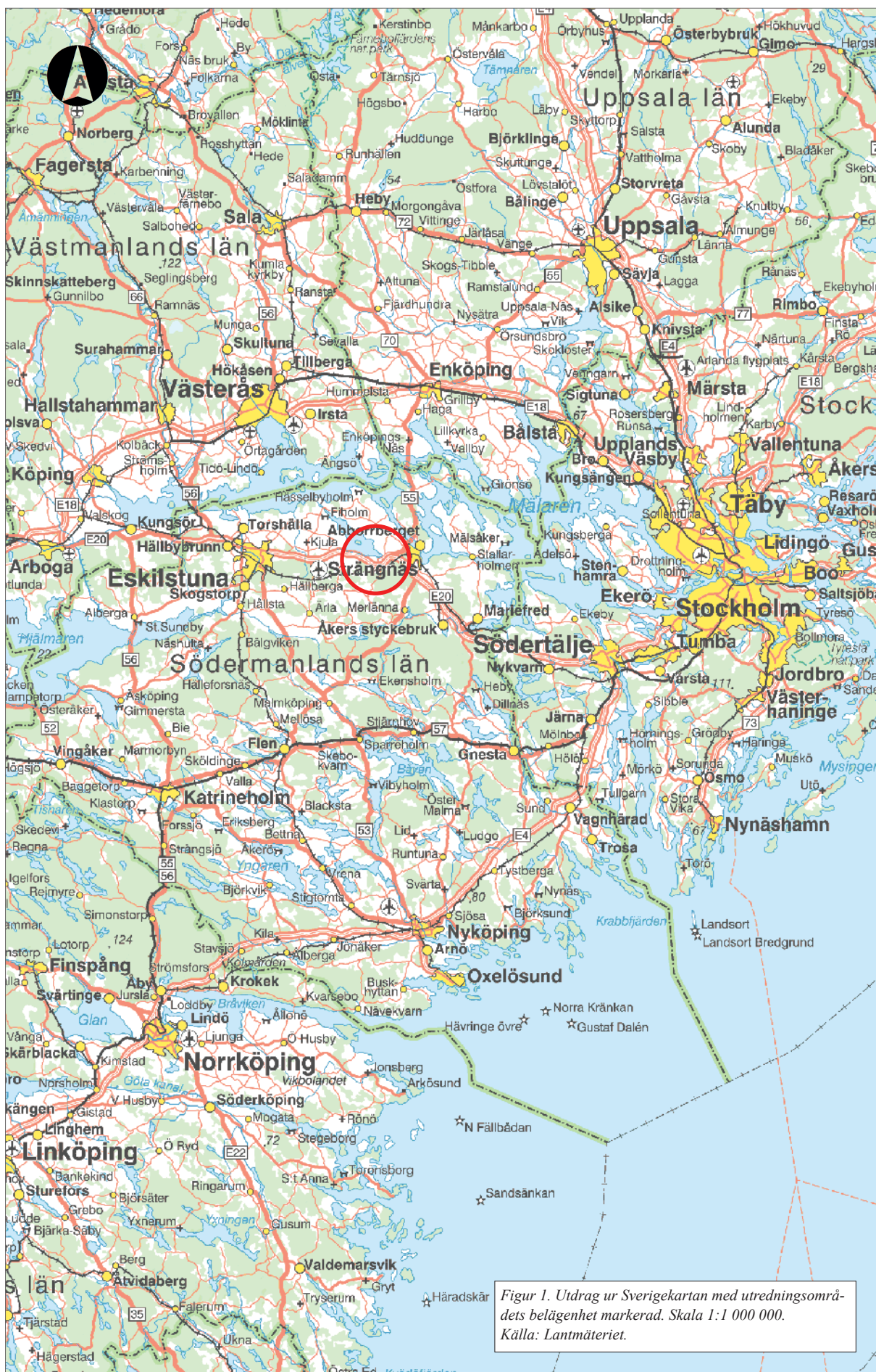
Bilaga 1. Objektsbeskrivningar

Bilaga 2. Schaktbeskrivningar

Bilaga 3. Schaktplaner

Bilaga 4. Historiska kartor

Bilaga 5. Fotodokumentation

Utgångspunkt

Sörmlands Arkeologi AB har 2018-08-16 och under perioden 2018-09-04–2018-09-06 genomfört en arkeologisk utredning inom fastigheten Härads kyrkby 6:7, Härads socken, Strängnäs kommun, Södermanlands län (figur 1, 2 & 4).

Utredningen genomfördes med anledning av att Strängnäs kommun avser att stycka av tre fastigheter för småindustri och handel inom den aktuella fastigheten. Inom området ligger delar av by-/gårdstomten för Härads kyrkby (L1984:2178/Härad 94:1). Utredningsområdet uppgick till en sammanlagd yta om 30 000 m² och var uppdelat i tre delområden, vilka benämndes A, B och Farment. I samband med inventeringen noterades att delområde Farment var urschaktat ned till grunden. Av den anledningen har ingen arkeologisk utredning utförts inom området (figur 4 & bilaga 3). Länsstyrelsen informerades om situationen via mejl samma dag (2018-08-16).

Beslut i ärendet fattades av länsstyrelsen i Södermanlands län enligt 2 kap 11 § Kulturmiljölagen (1988:950). (1st dnr 431-3762-2018). Ansvarig för kostnaden var Strängnäs kommun.

Projektledare samt ansvarig för fältarbetet var Ingeborg Svensson. I fält deltog även Lars Norberg, vilken tillsammans med Ingeborg Svensson utarbetat följande rapport. Båda är verksamma som arkeologer vid Sörmlands Arkeologi AB.

Syfte & metod

Syfte

Utredningen syfte var att fastställa fornlämningsbilden inom det berörda området. Resultatet av utredningen ska utgöra underlag för länsstyrelsens vidare hantering av ärendet samt bilda ett planeringsunderlag för Strängnäs kommun i det fortsatta planarbetet.

Metod

Inledningsvis utfördes en mindre kart- och arkivstudie, vilken bland annat har omfattat historiska kartor tillgängliga genom Lantmäteriets digitala kartarkiv. Utgångspunkten har varit den äldre ekonomiska kartan från mitten av 1950-talet samt den häradsekonomiska kartan från sekelskiftet 1900. Ytterligare kartmaterial har utgjorts av översiktskartor, geometriska avfattningar och avmätningar från 1600-1900-talet (www.etjanster.lantmateriet/historiskakartor).

Därutöver har jordarts- och strandförskjutningskartor bearbetats och sammanställts i syfte att skapa en fördjupad bild av terrängen och potentiella lämningar inför fältarbetet. Litteratur samt äldre bilder och handlingar

har eftersökts i Sörmlands museums digitala samlingar (www.sormlandsmuseum.se), Riksarkivet (www.riksarkivet.se) och ATA (Antikvarisk-topografiska arkivet). Därefter inleddes fältarbetet med att utredningsområdet inventerades. Inventeringen utfördes för att fastställa tidigare ej kända fornlämningar och för att notera lämpliga lägen inför den efterföljande sökschaktningen. I samband med inventeringen torvades några stensamlingar delvis av för hand för att kontrollera om det rörde sig om fornlämningar eller inte.

Sammanlagt grävdes 23 sökschakt med hjälp av grävmaskin inom utredningsområdet. Syftet med sökschakten var att spåra ovan mark ej synliga fornlämningar. Schakten var mellan 3 och 22 meter långa och cirka 1,5 till 8 meter breda. Djupet varierade mellan cirka 0,25 och 0,40 meter. Sökschakten rensades för hand och beskrevs i text. För detaljerad information angående sökschakt hänvisas till bilaga 2. Efter samråd med länsstyrelsen (180905) samlades ett fynd i form av ett kopparmynt in i samband med utredningen. Övriga fynd noterades i schaktbeskrivningarna, fotograferades och återfördes till fyndplatsen.

Samtliga sökschakt och objekt mättes in med RTK-GPS. Fotodokumentation utfördes genomgående under fältarbetets gång. Samtliga sökchakt lades igen i samband med fältarbetet.

Topografi & kulturmiljö

Härads samhälle ligger drygt sju kilometer väster om Strängnäs, strax norr om dagens E20. Utredningsområdet var beläget på ömse sidor om avfartsvägen från motorvägen, söder om samhällets villabebyggelse och Överåsavägen. Höjden över havet varierar mellan 24 och 31 meter (figur 3 & 4).

Delområde A låg väster om avfartsvägen och utgörs till största delen av hagmark, vilken omges och delvis korsas av mindre diken. Centralt i hagen finns ett mindre impediment, med upplagd röjningssten i kanterna och beväxt med ett par träd. En mindre del i söder utgörs av stenbunden skogsmark, vilken delvis omfattar en röjd kraftledningsgata. Området gränsar i sydöst mot *delområde Farment*, som ligger strax sydväst om en mindre industritomt (Stenings Swimmingpool & Spa AB). Tidigare gick en väg i öst-västlig riktning genom den norra delen av området. Vägen fanns kvar så sent som på 1990-talet och togs ur bruk i samband med de ombyggnationer av vägnätet som skedde i samband med att nuvarande E20 byggdes. Vägsträckningen är idag endast synlig genom den telefonledning som löper längs med den tidigare vägens ena kant.

Delområde B var beläget öster om infartsvägen, norr om Härads kyrkväg och nordväst om Härads kyrka. Områ-

det utgörs av delvis stenbunden hagmark och inom den västra delen finns en gårdsplan med en större och en mindre ekonomibyggnad samt en källare. Gårdsplanen används i nuläget som uppställningsplats för diverse maskiner och material. Genom området sträcker sig en luftburen kraftledning i nordöst-sydvästlig riktning. Området avgränsas av asfalterade vägar i samtliga väderstreck.

Norr om Härads kyrka, på andra sidan vägen, låg tidigare Härads kyrkby. Enligt FMIS omnämns kyrkbyn under 1400-talet och i det historiska kartmaterialet kan byn ses på en översiktlig sockenkarta från år 1690 (LMS akt C91-1:1). I början av 1700-talet utgjordes kyrkbyn av fyra gårdar, vilka i kartmaterialet benämns som A, B, C & D (LMS akt C33-33:1 år 1722). Byn genomgick sedan olika skiftesreformer under 1800-talet och år 1863 verkställdes slutligen laga skifte och delar av gårdsbebyggelsen flyttades ut från byn (LMS akt C33-33:4 år 1863). Vid sekelskiftet 1900 finns en gård utmarkerad på platsen för kyrkbyn (RAK id J112-74-19 år 1897-1901) och vid mitten av 1900-talet har delar av dagens villabebyggelse uppförts norr och nordväst om den tidigare kyrkbyn (RAK id J133-10h6c59 år 1957).

Idag är stora delar av platsen för den tidigare kyrkbyn bebyggd. En mindre del är dock fortfarande obebyggd

och utgörs av betesmark. Här finns spår efter den tidigare bebyggelsen i form ett flertal husgrunder och källargrunder. Inför den arkeologiska utredningen var bytomten L1984:2178/Härad 94:1 registrerad som *övrig kulturhistorisk lämning* och utbredningen omfattade själva bytomten med klockarbostället, en husgrund efter en fattigstuga, delar av den nuvarande bebyggelsen och hagmarken inom delområde B samt sedan tidigare arkeologiskt undersökta ytor inom dagens väg-områden (FMIS).

Strax intill och söder om byn ligger Härads kyrka, där de äldsta delarna är från 1100-talet, medan klockstapelns uppfördes på 1280-talet (Eriksson 2017, s 10f). I kyrkomiljön ingår också ett par runstenar (fornlämning L1984:2297/Härad 56:1/Sö 325 & L1984:981/Härad 57:1/Sö326) och i det omkringliggande landskapet återfinns både gravar, gravfält (tex. L1984:1781/Härad 83:1, L1984:2052/Härad 19:1, L1984:2678/Härad 19:3 & L1984:2622/18:1) och boplatser (tex. L1985:8439/Härad 117:1 & L1984:2122/Härad 82:1) från framförallt järnålder. En del av fornlämningarna undersöktes och borttogs i samband med att nuvarande E20 & Svealandsbanan byggdes, medan andra kvarligger.

Tidigare undersökningar

Härads kyrkby har berörts av två utredningar, dels 1991 inför utbyggnad av dåvarande E3 (nuvarande E20),

Figur 2. Vy mot norr över Delområde B. Foto: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Figur 3. Utdrag ur Terrängkartan med utredningsområdet markerat. Skala 1:50 000.
Källa: Lantmäteriet

sträckningen Arpus-Härad (Franzén 1991), dels 1992 inför utbyggnad av Svealandsbanan, Strängnäs-Eskilstuna, etapp 1 (Beckman-Thoor 1993).

I samband med den förstnämnda utredningen noterades ett antal husgrunder norr och nordväst om kyrkan, vilka registrerades som bytomten för Häradskyrkby (L1984:2178/Härad 94:1). Ett antal sökschakt grävdes också inom det dåvarande exploateringsområdet (i dagens väg mellan delområde A & B). Inga kulturlager eller bebyggelselämningar påträffades i schakten. I anslutning till utredningen 1992 fastställdes bytomtens nuvarande position och utbredning med hjälp av en geometrisk avmätning från år 1722 (LMS akt C33-33:1). En smärre komplettering av bytomtens nordöstra delar genomfördes senare i samband med en arkeologisk utredning inför gång- & cykelväg år 2016 (Norberg 2016).

År 1993 kom den sydvästra delen av bytomten att bli föremål för en arkeologisk förundersökning i samband med en ombyggnation av infartsvägen från dagens E20. Vid undersökningen framkom bland annat fynd

i form av kopparmynt, yngre rödgods och fragment av en kritpipa. Därutöver påträffades ett par stolphål, nedgrävningar och möjliga rester efter en syllstensgrund. Anläggningarna bildade inte några urskiljbara konstruktioner. Utifrån fyndmaterialet daterades lämningarna till som äldst 1700-tal (Flodin 1995).

Resultat

Resultatet av den arkeologiska utredningen sammanfattas inledningsvis i en **Resultattabell** med tillhörande karta (figur 6). Detaljerade beskrivningar av objekten redovisas i bilaga 1. I Resultattabellen har *Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning. Version 4.7, 2018-03-23 (RAÄ)* utgjort utgångspunkt vid indelning av lämningstyp och antikvarisk bedömning. Samtliga bedömningar har gjorts i enlighet med instruktioner från Länsstyrelsen i Södermanlands län. Länsstyrelsen avgör vilka åtgärder som behöver vidtas i varje enskilt fall.

Resultattabell

Obj nr	Lämningstyp	Källa	Status	Åtgärdsförslag
L1984:2178/Härad 94:1	By-/gårdstomt	FMIS Sökschakt LMS	Fornlämning	Kräver arkeologisk åtgärd/ kontakta länsstyrelsen
2	Husgrund, historisk tid	LMS Sökschakt	Ingår i L1984:2178/Härad 94:1	Kräver arkeologisk åtgärd/ kontakta länsstyrelsen
3/L2019:954	Husgrund, historisk tid	RAK Sökschakt	Övrig kulturhistorisk lämning	Samråd med länsstyrelsen
4/L2019:955	Husgrund, historisk tid	LMS Sökschakt	Fornlämning	Kräver arkeologisk åtgärd/ kontakta länsstyrelsen
5/L2019:956	Färdväg	LMS, RAK Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning	Samråd med länsstyrelsen
6/L2019:957	Hägnad	Inventering	Övrig kulturhistorisk lämning	Samråd med länsstyrelsen
7/L2019:958	Fyndplats	Sökschakt	Övrig kulturhistorisk lämning	Samråd med länsstyrelsen
8	Boplatsläge	Sökschakt	Utgår/Ej fornlämning	Ingen åtgärd
9	Boplatsläge	Sökschakt	Utgår/Ej fornlämning	Ingen åtgärd

Förkortningar

FMIS - Informationssystemet om fornminnen

LMS - Lantmäteristyrelsens arkiv (www.lantmateriet.se/historiskakartor)

RAK - Rikets allmänna kartverks arkiv (www.lantmateriet.se/historiskakartor)

Objekt

Utöver den sedan tidigare registrerade by- och gårds-
tomten L1984:2178/Härad 94:1 noterades sammanlagt
sex objekt i samband med utredningen. **Samtliga
belägna inom delområde B.** Objekten utgjordes av 3
husgrunder historisk tid (objekt 2, 3/L2019:954 & 4/
L2019:955), en färdväg (objekt 5/L2019:956), en häg-
nad i form av en stenmur (objekt 6/L2019:957) och en
fyndplats (objekt 7/L2019:958).

En av husgrunderna (**objekt 2**) utgjordes av en del av
en cirka 3 x 4 meter stor syllstensgrund. Grunden är
borttagen till hälften av den väg som tidigare sträckte
sig längs med den östra kanten av delområdet. Med
utgångspunkt i det historiska kartmaterialet anlades
vägen någon gång under första hälften av 1900-talet
och togs ur bruk för biltrafik någon gång under 1990-
talet. Idag används den som gång och cykelväg. Hus-
grunden utgör spåren efter en mindre byggnad och
av det historiska kartmaterialet framgår det att huset
på 1860-talet ingick som en del av kyrkbyns bebyg-
gelse (LMS akt nr C33-33:4 år 1863). Husgrunden har
tillförts **L1984:2178/Härad 94:1** och **ingår i utbred-
ningen för fornlämningen.**

Strax norr om den befintliga ekonomibyggnaden inom
delområdet påträffades spår efter en tidigare byggnad i
form av ett par knutstenar till en stengrund (**objekt 3/**

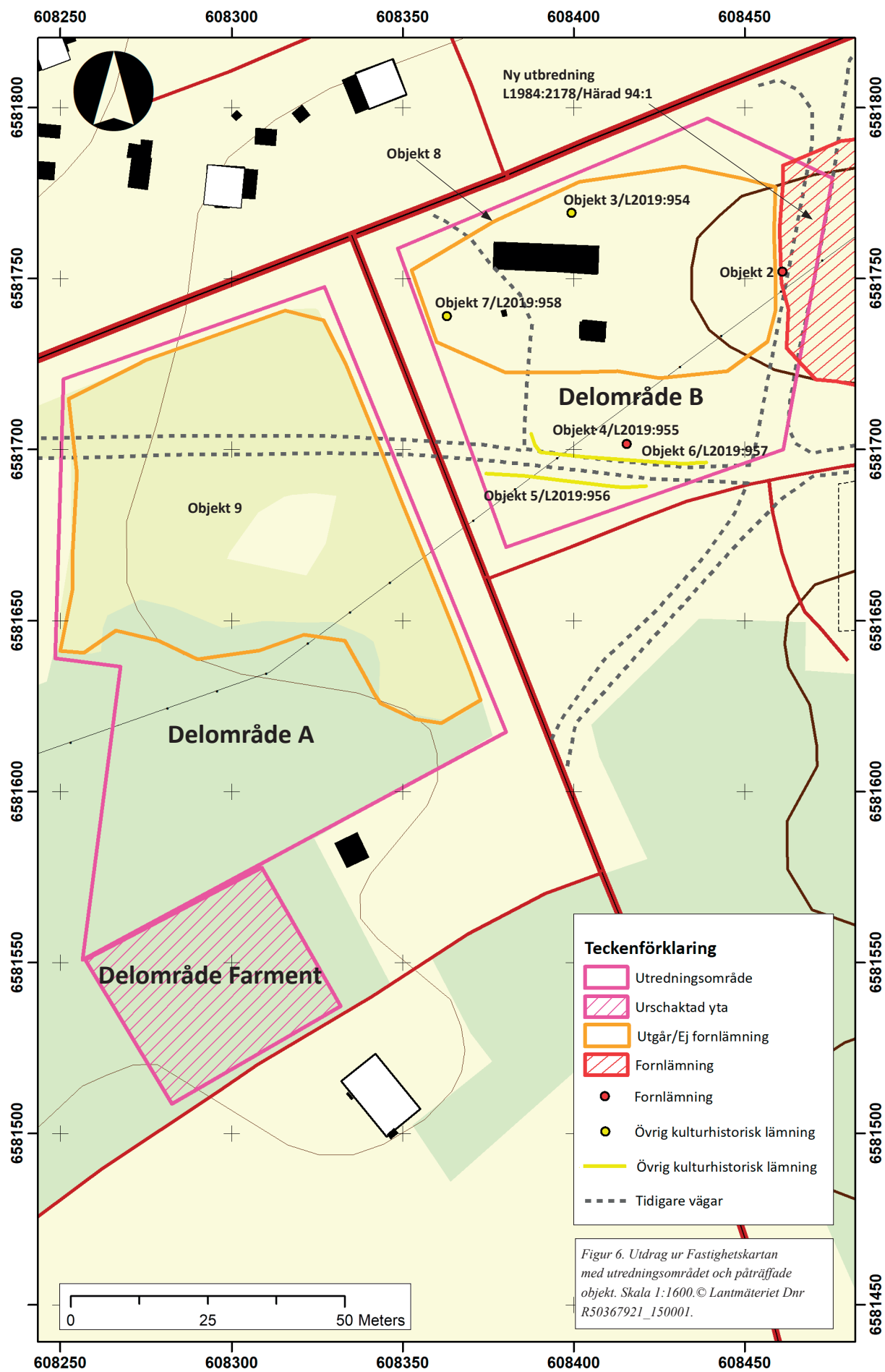
L2019:954). Därutöver framkom ett svart, sotigt lager
med järnföremål i form av spik, ett knivblad, en kil,
nitar, etc. I lagret framkom även tegel och betong, vil-
ket talar för att det rör sig om spåren efter en relativt
modern byggnad. I det historiska kartmaterialet före-
kommer ingen byggnad på platsen förrän på den äldre
ekonomiska kartan från mitten av 1950-talet (RAK id
J133-10g6c år 1957/59). Huset syns även på ett his-
toriskt flygfoto från mitten av 1960-talet (ortofoto nr
658_60_05_1960). Objektet bedöms som en **övrig kul-
turhistorisk lämning** och ingår inte i utbredningen för
L1984:2178/Härad 94:1.

Den tredje husgrunden (**objekt 4/L2019:955**) är syn-
lig ovan mark och belägen inom den södra delen av
delområdet. Lämningen utgörs av en rektangulär syll-
stensgrund med minst ett spisröse. Grunden är 17 x 6
meter stor (Ö-V) och 0,3-0,5 meter hög. Stenmaterialet
utgörs av tuktad natursten (0,3-0,5 m st). Husgrunden är
tydlig i öster och i norr, medan den västra kortsidan och
den södra långsidan är något mer diffusa. Lämningen
är skadad av både befintliga kraftledningsstolpar och
tidigare telefonstolpar.

I schakten som grävdes i anslutning till husgrunden
påträffades tegelkross, kalkbruk och trärester samt fynd
i form av keramik (fajans & yngre rödgods), porslin,
skärvor av glasbuteljer och fönsterglas, ett glassigill, en

Figur 5. Östra kortsidan på husgrunden som troligen utgör resterna efter en fattigstuga (objekt 4/L2019:955). Till vänster i bild syns hägna-
den i form av en stenmur (objekt 6/L2019:957) samt den parallellt gående vägbanken (objekt 5/L2019:956). Fotot är taget från öster. Foto:
Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

del av en järngryta och en gångjärnsstapel etc. Fyndmaterialet bedömdes generellt vara från 1700- och 1800-talet. Husgrunden utgör resterna efter en fattigstuga som kan ses i det historiska kartmaterialet från år 1722, år 1863 och år 1897/1901 (LMS akt nr C33-33:1, C33-33:4 & RAK id J112-74-17). Med utgångspunkt i det ovanstående bedöms husgrunden som **fornlämning**. Objektet ingick tidigare i utbredningen för L1984:2178/Härad 94:1, men har som ett resultat av utredningen registrerats som ett enskilt objekt. Motivering är att byggnaden inte varit belägen på kyrkbyns byggnadstomt utan strax utanför.

Tvårs igenom delområdets sydvästra del dokumenterades en del av en vägbank, vilken utgör spåren efter en äldre väg (**objekt 5/L2019:956**). Vägen kan ses i det historiska kartmaterialet från 1800-talet och var i bruk fram till mitten av 1990-talet (LMS akt nr C33-33:4 år 1863). Vägbanken sträcker sig i öst-västlig riktning söder om objekt 4/L2019:955 och bedöms som **övrig kulturhistorisk lämning**. Delar av lämningen ingick tidigare i utbredningen för L1984:2178/Härad 94:1, men har i samband med utredningen registrerats som ett enskilt objekt.

Längs med och norr om en del av vägbanken sträcker sig en stenmur (**objekt 6/L2019:957**). Muren är lite drygt 50 meter lång, cirka en meter hög och en meter bred och uppbyggd av kantiga och rundade stenar. I väster avslutas den med ett par grindstolpar i form av resta stenblock, vilka utgör entrén till befintlig gårdsplan med omgivande byggnader (figur 2). Objektet bedöms som **övrig kulturhistorisk lämning**. Lämningen ingick tidigare i utbredningen för L1984:2178/Härad 94:1, men har i samband med utredningen registrerats som ett enskilt objekt.

I samband med sökschaktning påträffades också ett fynd i form av ett kopparmynt (**objekt 7/L2019:958**). Myntet var i dåligt skick och mycket slitet. Utifrån den prägling som kunde urskiljas bedöms myntet som en 2/3 Skilling Banko från åren 1835-1843, det vill säga Karl XIV Johans regeringstid (muntlig uppgift Max Jahrehorn 180920 & Sveriges Mynt 1521-1977, s. 254). Objektet bedöms som en fyndplats och har registrerats som **övrig kulturhistorisk lämning**.

I samband med utredningen har **utbredningen för L1984:2178/Härad 94:1 korrigerats**. Den nya utbredningen omfattar nu endast bebyggelseplatsen för den tidigare bytomten med klockarbostället. Den antikvariska bedömningen har i samråd med länsstyrelsen ändrats till **fornlämning**.

Referenser

Beckman-Thoor, Karin. 1993. *Svealandsbanan. Strängnäs-Eskilstuna*. Arkeologisk utredning, etapp 1. *RAÄ, UV-Stockholm Rapport* 1993:26. Stockholm.

Eriksson, Daniel. 2017 *Härads klockstapel, Strängnäs stift*. Hantverksvetenskaplig undersökning. Bygg & Hantverk i Karlskoga. Traditionsbärarna. Karlskoga.

Flodin, Lena. 1995. *Härads kyrkby*. Arkeologisk förundersökning. Södermanland, Härads socken, RAÄ 94. *RAÄ, UV-Stockholm Rapport* 1995:57. Stockholm.

FMIS. Informationssystemet om fornminnen, Södermanlands län. Riksantikvarieämbetet. Datauttag 2018-06-16. <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Franzén, Britt-Marie. 1991. *Sträckan Arphus-Härad. Väg E3*. Särskild utredning. Härads socken, Strängnäs kommun, Södermanland. *RAÄ, Byrån för arkeologiska undersökningar*. 1995:2. Stockholm.

Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning. Version 4.7 (2018-03-23). Riksantikvarieämbetet.

LMS. Lantmäteristylens arkiv (www.lantmateriet.se/)

Norberg, Lars. 2016. *Strängnäs-Härad. Väg 900, gång- & cykelväg, Strängnäs & Härads socknar, Strängnäs kommun, Södermanlands län*. Arkeologisk utredning, etapp 1. *Sörmlands Arkeologi AB, Rapport* 2016:17. Nyköping.

RAK. Rikets allmänna kartverks kartarkiv (www.lantmateriet.se/)

Sveriges Mynt 1521-1977. Bjarne Ahlström, Yngve Almer, Bengt Hemmingsson. Numismatiska Bokförlaget AB, Stockholm 1976.

Arkiv

Lantmateriet, Historiska kartor, Lantmäteristylens arkiv (LMS) (www.lantmateriet.se/)

Akt C91-1:1. Karta över Vansö m. fl. socknar. Vansö socken, Södermanlands län. Upprättad av Anders Vettermann år 1690.

Akt nr C33-33:1. Geometrisk avmätning, Kyrkoby nr 1-4, Härads socken, Södermanlands län. Upprättad av Anders I Mörn år 1722.

Akt nr C33-33:4. Laga skifte, Kyrkoby nr 1-4, Härads socken, Södermanlands län. Upprättad av Knut Teodor Hierta år 1863.

Lantmäteriet, Historiska kartor, Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK) (www.lantmateriet.se)

Häradsekonomiska kartan Härad, år 1897-1901, Södermanlands län. RAK id: J112-74-19.

Ekonomiska kartan Härad, Södermanlands län, 1957/59. RAK id: J133-10g6c59.

Lantmäteriet, Historiska ortofoton (www.lantmateriet.se)
Ortofoto nr 658_60_05_1960

Muntlig uppgift

Max Jahrehorn, Oxider AB 2018-09-20

Administrativa uppgifter

Projektnummer Sörmlands Arkeologi AB: 1813
Länsstyrelsens dnr: 431-3762-2018
Tid för utredningen: 180816 & 180904-180906
Personal: Lars Norberg & Ingeborg Svensson
Belägenhet: N (x) 6581508,767 E (y) 608282,576
Koordinatsystem: SWEREF99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Utredningsområde: ca 30 000 m²

Inget analogt dokumentationsmaterial utöver rapporten föreligger.

Ett mynt med fyndnr 1036 förvaras hos Sörmlands Arkeologi AB i avvaktan på fyndfördelning.

Bilagor

Bilaga 1. Objektsbeskrivningar

L1984:2178/Härad 94:1, Fornlämning, Bytomt/gårdstomt, ca 200 x 60 - 160 m st (Ö-V), utsträckning enligt geometrisk avmätning från år 1722 och laga skifteskarta från år 1863 (LMS akt nr C33-33:1 & C33-33:4). Den Ö delen av tomten är bebyggd. Inom den V delen, som är obebyggd, finns i hagmarken Ö om en gång- och cykelväg, 2 källargrunder och 6 husgrunder. V om vägen finns ytterligare 1 rest av en husgrund. Källargrunderna är 5 - 6 x 4 - 5 m st, ca 0,5 m dj, och har ca 1 m tjocka kallmurade väggar av tuktad och rundad natursten, 0,3 - 1,5 m st, i minst två skikt. Båda källargrunderna är fyllda med sten och annat skrot. Husgrunderna är kvadratiske och rektangulära, mellan ca 4 x 5 och 14 x 6 m st och ca 0,20 - 0,50 m h. Stenmaterialet utgörs av rundad och huggen natursten ca 0,30 - 1 m st. En av husgrunderna har ett spisröse med synligt tegel i ytan. Samtliga husgrunder är kraftigt övertorvade och ibland svåra att avgränsa. Av syllstensgrunden V om gång- och cykelvägen återstår endast ungefär hälften. Den resterande delen bortogs troligen i samband med att vägen byggdes.

Inom den NÖ delen, närmare vägen och i kraftledningsgatan finns rester efter minst 2 byggnader i form av en kallmurad eldstad av tuktade stenar, ca 0,2 - 0,4 m st, och en enkel syllstensrad, ca 6 - 7 m l och 0,3 m h av kantig natursten, en husgrund, ca 15 m l av rektangulärt huggna stenar, ca 0,5 m st.

Äldsta belägg för namnet Härad "heradhe" är från år 1425 (Ortnamnsregistret/Inst. för språk och folkminnen).

Objekt 2. Fornlämning, Husgrund, historisk tid. Ingår i L1984:2178/Härad 94:1. Se beskrivning ovan.

Objekt 3/L2019:954. Övrig kulturhistorisk lämning, Husgrund, historisk tid. Rester efter en husgrund (Ö-V) i form av två knutstenar och ett svart, sotigt lager med järnföremål i form av spik, ett knivblad, en kil, nitar, etc. I lagret framkom även tegel och betong, vilket talar för att det rör sig om spåren efter en relativt modern byggnad. I det historiska kartmaterialet förekommer ingen byggnad på platsen förrän på den äldre ekonomiska kartan från mitten av 1950-talet (RAK id J133-10g6c år 1957/59). Huset syns även på ett historiskt flygfoto från 1960-talet (ortofoto nr 658_60_05_1960).

Objekt 4/L2019:955. Fornlämning, Husgrund, historisk tid. Rektangulär syllstensgrund, ca 17 x 6 meter stor (Ö-V) och ca 0,30-0,50 m h, med minst ett synligt spisröse. Stenmaterialet utgörs av tuktade naturstenar, ca 0,30-0,50 m st. Husgrunden är tydlig i Ö och i N, medan den V kortsidan och den S långsidan är något mer diffusa. Lämningen är skadad av befintliga kraftlednings- och telefonstolpar. I schakten påträffades tegelkross, kalkbruk och trärester samt föremål i form av fajans, yngre rödgods, porslin, skärvor av glasbuteljer och fönsterglas, ett buteljsigill, en del av en järngryta och en gångjärnsstapel etc. Fyndmaterialet bedöms vara från 1700- och 1800-talet. Övertorvad och bevuxen med gräs. Husgrunden utgör resterna efter en fattigstuga som finns utritad på en historisk karta från år 1722 (LMS akt nr C33-33:1).

Objekt 5/L2019:956. Övrig kulturhistorisk lämning, Färdväg. Vägbank, uppbyggd och stensatt, ca 47 m l (Ö-V), 6 m br och 0,5-1 m h. Övertorvad och beväxt med gräs. Sträckningen överensstämmer med äldre väg utritad i historiskt kartmaterial och var i bruk under 1900-talet (LMS akt nr C33-33:4 år 1863, RAK id J112-74-19, år 1897-1901 & J133-10g6c59, år 1957/59).

Objekt 6/L2019:957. Övrig kulturhistorisk lämning, Hägnad. Stenmur, ca 55 m l, (Ö-V), 1 m h och 1 m br. Kallmurad i flera skift av kantiga och spräckta stenar, ca 0,30-1,0 m st. Löper parallellt och N om objekt 5 (färdväg). I väster avslutas muren med ett par grindstolpar av resta stenblock, vilka utgör entrén till befintlig gårdsplan och bebyggelse.

Objekt 7/L2019:958. Övrig kulturhistorisk lämning, Fyndplats, På platsen framkom ett kopparmynt (F1036). Myntet är i dåligt skick och mycket slitet. Valören troligen 2/3 Skilling Banko präglad åren 1835-1843 (Karl XIV Johan).

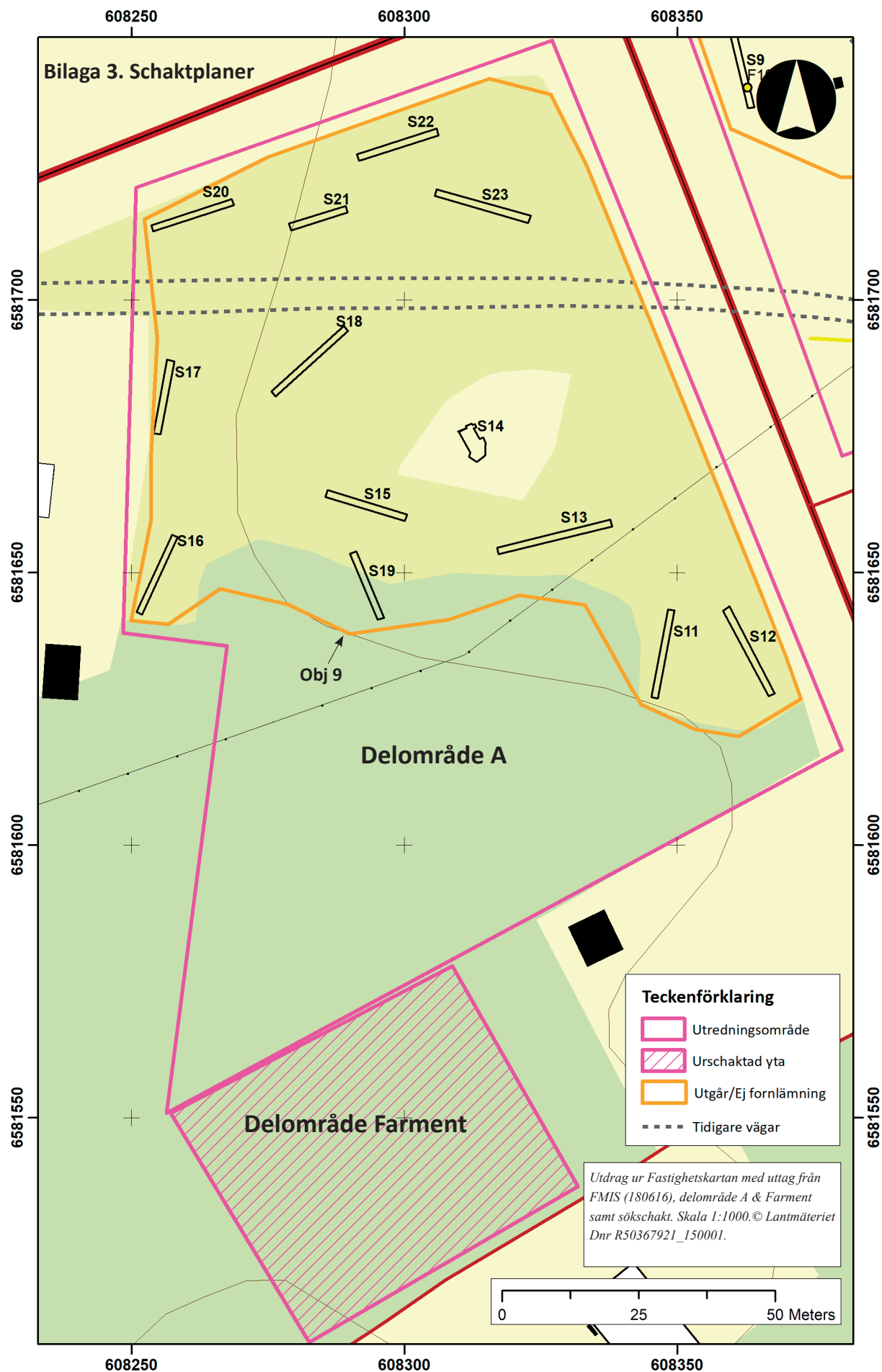
Objekt 8. Utgård/Ej fornlämning, Boplatsläge, ca 100 x 60 m st (Ö-V), ca 25 möh. Gräsbevuxen och småkuperad till plan hagmark samt gårdsplan kring befintlig bebyggelse. Ligger i anslutning till Härads kyrkby.

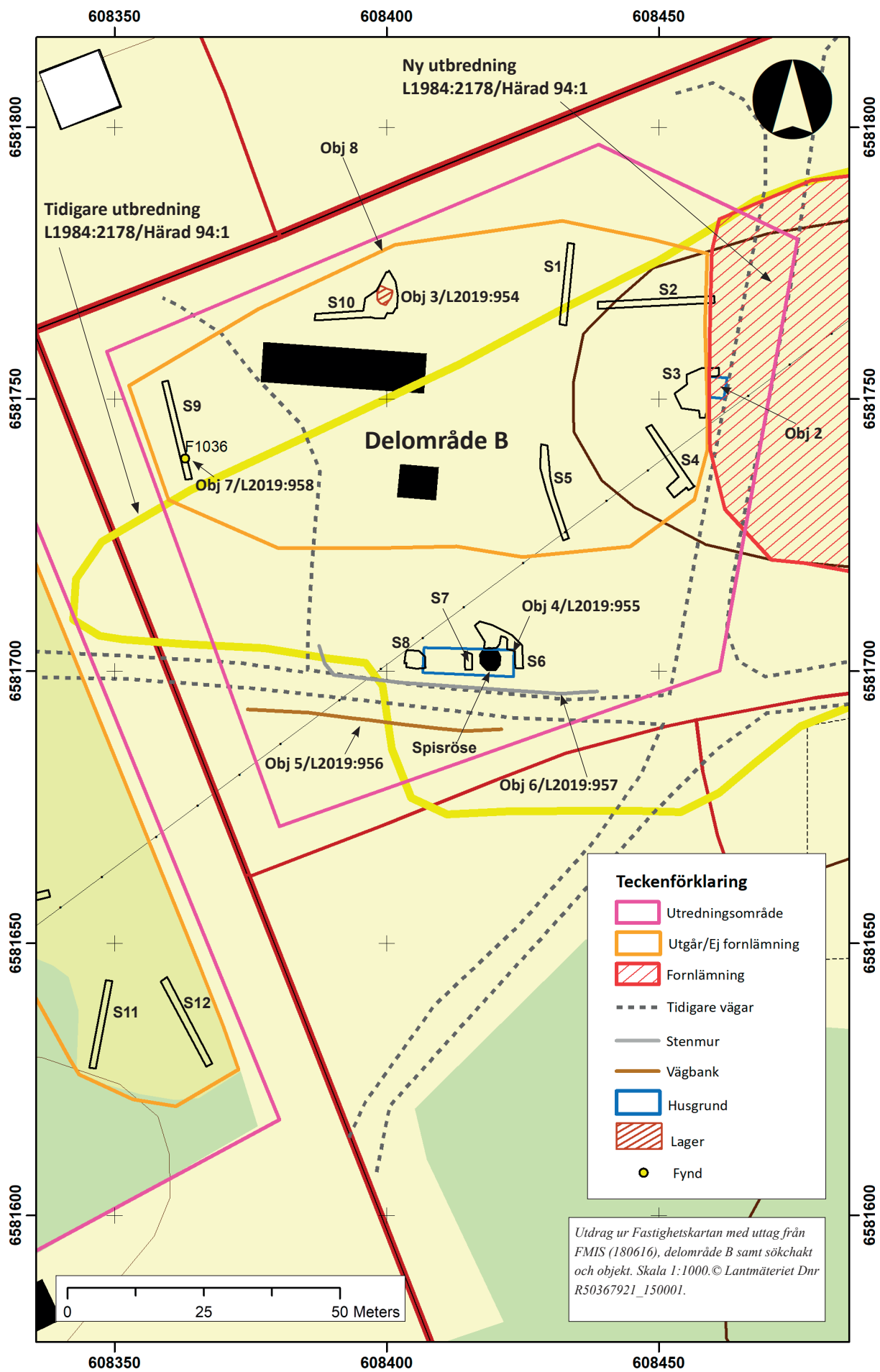
Objekt 9. Utgård/Ej fornlämning, Boplatsläge, ca 130 x 100 m st (N-S), ca 30 möh. Flack till svagt kuperad hagmark (tidigare åkermark). Centralt i området ett mindre stenbundet impediment.

Bilaga 2. Schaktbeskrivningar

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Objekt	Beskrivning
S1	16 x 1,5	0,30	8	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul lerig silt med inslag av mindre stenar. Enstaka tegelbitar och spik.
S2	22 x 1,5	0,40	8	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt. Enstaka tegelbitar.
S3	9 x 6	0,10-0,30	2	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt. Fynd i form av tegel, fajans, yngre rödgods.
S4	14 x 1,5-4	0,30	8	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt. Fynd i form av tegel, fajans, knivblad, moderna sopor.
S5	18 x 1,5	0,30	8	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt. I norra delen morän, sten och grus. Fynd i form av tegel, hästsko & yngre rödgods.
S6	6 x 1,5-4	0,25	4	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter brungrå grusig stenig silt. Mot norr vitgul silt. Tegelkross och kalkbruk. Fynd i form av fajans, yngre rödgods, porslin, skärvor av glasbuteljer & fönsterglas, del av en järngryta & en gångjärnsstapel.
S7	4 x 1,5	0,25	4	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter brungrå grusig stenig silt. Tegelkross, kalkbruk och trärester. Fynd i form av fajans, yngre rödgods, porslinskarvor av glasbuteljer, fönsterglas och ett buteljsigill.
S8	3,5 x 4	0,20	4	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter brungrå grusig stenig silt. I väster vitgul silt.
S9	19 x 1,5	0,20	7	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt. Fynd av ett mynt (F1036).
S10	15 x 1,5-8	0,30	3	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul stenig morän. Utfyllt med mindre stenar & grus. Ett svart kulturlager som innehöll kol, sot, järnföremål, tegel och betong. Två möjliga knutstenar, ca 0,40 m stora.
S11	17 x 1,5	0,25	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul lerig silt. Enstaka fragment av porslin och tegel.
S12	18 x 1,5	0,20	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul lerig silt. Enstaka fragment av porslin och tegel.
S13	22 x 1,5	0,25	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul lerig silt. Enstaka fragment av porslin och tegel.
S14	6,5 x 3-4	0,30	9	Impediment. Vegetationsskikt, därefter grågul silt och rikliga mängder med moderna sopor. Stenblock 0,30-0,50 m st.
S15	15 x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt.
S16	16 x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter gulgrå lera. Enstaka fragment av porslin och tegel.
S17	14 x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt.

Schakt	Storlek (m)	Djup (m)	Objekt	Beskrivning
S18	18 x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt.
S19	13 x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt.
S20	16 x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt.
S21	11x x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt.
S22	15 x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt.
S23	18 x 1,5	0,30	9	Hagmark. Vegetationsskikt, därefter grågul silt.

Bilaga 4. Historiska kartor

Utdrag ur geometrisk avmätning från år 1722 (LMS akt nr C33-33:1) rektifierad mot dagens fastighetsgränser. På kartan syns dagens vägnät, utredningsområdet och höjdkurvor. Källa: Historiska kartor Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsens arkiv.

Utdrag ur laga skifteskarta från år 1863 (LMS akt nr C33-33:4) rektifierad mot dagens fastighetsgränser. På kartan syns dagens vägnät, utredningsområdet och höjdkurvor. Källa: Historiska kartor Lantmäteriet, Lantmäteristyrelsens arkiv.

Bilaga 5. Fotodokumentation

Objekt 2, en del av en husgrund. Fotograferad från nordväst. Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 4 fotograferat från östsydöst. Foto: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 5 fotograferat från söder Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

F1036. Troligen 2/3 Skilling Banco från åren 1835-1843 Foto: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 10 fotograferat från norr Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Föremål från S10 (ej tillvaratagna). Foto: Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Schakt 16 fotograferat från sydsydväst. Foto: Lars Norberg 2018, Sörmlands Arkeologi AB.

Sentida källare vid befintlig bebyggelse inom delområde B. Foto från nordöst. Foto Ingeborg Svensson 2018, Sörmlands Arkeologi AB.